

Tilburg University

Review of the book Zingeving en plurale samenleving

Sarot, M.

Published in:
Nederlands Theologisch Tijdschrift

Publication date:
1995

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Sarot, M. (1995). Review of the book Zingeving en plurale samenleving: Hoe actueel is Tillich's visie op zin, religie en cultuur?, W. Stoker, 1994, 9070365804. *Nederlands Theologisch Tijdschrift*, 49(3), 256-257.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Preprint

W. Stoker, *Is vragen naar zin vragen naar God?; Een godsdienstwijsgerige studie over godsdienstige zingeving in haar verhouding tot seculiere zingeving*, Zoetermeer, Meinema, 1993; 311 pp., hfl.45,-, ISBN 9021135949.

W. Stoker, *Zingeving en plurale samenleving; Hoe actueel is Tillich's visie op zin, religie en cultuur?* (Theologische Studies nr.16), Bolsward, Het Witte Boekhuis, 1994; 39 pp., hfl.12,50, ISBN 9070365804.

Van oudsher was godsdienst de leverancier van zingeving. In onze tijd winnen echter zowel seculiere zingeving als een gevoel van zinloosheid bestendig terrein. In de eerstgenoemde studie gaat de Amsterdamse (VU) Universitair Docent in de godsdienstfilosofie Wessel Stoker in op de verhouding tussen godsdienstige en seculiere zingeving. In de inleiding geeft Stoker een werkdefinitie van zin als "de betrokkenheid van iemand op iets buiten hem of haar, op een waarde of een persoon die als een zingevende instantie optreedt" (20). In de eerste twee hoofdstukken analyseert hij vervolgens de positie van Helmut Gollwitzer en Paul Tillich, twee theologen die de zinvraag uitsluitend als een religieuze vraag opvatten: vragen naar zin is vragen naar God. Het oordeel van beiden over seculiere zingeving verschilt echter ten zeerste: Gollwitzer ziet elke seculiere zingeving als nihilistisch, terwijl Tillich elke seculiere zingeving uiteindelijk duidt als godsdienstige zingeving, en zo de seculiere zingeving annexeert. Hoofdstuk 3 is gewijd aan een gemeenschappelijk element in de opvattingen van Gollwitzer en Tillich: de metafysische opvatting van zin, waarbij de zin van iets gelegen is in het grotere geheel dat het rechtvaardigt. Uiteindelijk wordt zin zo gefundeerd in het alomvattende of absolute; zin en zijn vallen samen. Stokers voornaamste bezwaar hiertegen is dat dit een opheffing van het onderscheid tussen feitelijkheid en normativiteit betekent. In hoofdstuk 4 bespreekt Stoker de crisis in de zin aan de hand van Schopenhauer, Nietzsche, Camus e.a. De nihilistische problematiek heeft er in deze eeuw toe geleid dat men zinvragen voor onoplosbaar hield, en ze uit de filosofie wilde verwijderen; het tij is nu echter gekeerd, en de vraag rijst alom hoe de zinproblematiek in onze tijd zou moeten worden benaderd. Stoker ziet twee mogelijkheden: (1) de zinvraag losmaken van God (hoofdstuk 5-6) en (2) het algemeen-menselijk vragen naar zin theologisch opnemen en de samenhang ervan met de bijbelse boodschap laten zien, maar dan zo, dat de mogelijkheid van een seculiere zingeving niet wordt ontkend (hoofdstuk 7). Zijn eigen voorkeur gaat uit naar deze laatste mogelijkheid. Aansluitend bij Burms en De Dijn scherpt Stoker zijn definitie van "zin" zo aan, dat de transcendentie - het ons overstijgende - van datgene wat in ons een ervaring van zin veroorzaakt, wordt benadrukt. Hij gaat echter niet zo ver, dat hij stelt dat deze rol alleen door God vervuld kan worden. Wel kent Stoker een zekere meerwaarde toe aan christelijke zingeving, die het heil niet van de mens zelf verwacht en de hoop niet grondt op een extrapolatie vanuit het huidige, maar op de belofte van Hem "die is en die was en die komt". Christelijke zingeving impliceert volgens Stoker geen diskwalificatie van seculiere zingeving, maar probeert de mens wel menselijker te maken. Stoker draagt op lezenswaardige wijze bij aan de discussie over een actuele problematiek. Twee kritische opmerkingen wil ik niet onderdrukken. Allereerst moet mij van het hart dat Stokers beschrijvingen van de posities van anderen, die als *voorwerk* voor de ontwikkeling van de eigen positie dienen, voor dit doel te wijdlopig zijn; dit doet afbreuk aan het systematische karakter van het werk. Belangrijker vind ik echter het volgende: Stoker keert zich tegen de monopolisering van zin door de godsdienst, en opteert zelf voor een godsdienstige zingeving zonder de eigen waarde van seculiere zingeving te ontkennen. Met zijn definitie van "zin" als betrokkenheid op het andere, het transcendente, sluit hij echter wel niet alle, maar toch belangrijke vormen van seculiere zingeving buiten. Hij wil niet toegeven dat de mens haar eigen zin kan scheppen. De argumentatie voor dit negatieve oordeel komt niet goed uit de steigers. Dat is jammer; de recensent ontkomt niet aan het oordeel dat bij de werkdefinitie in de Inleiding als een *a priori* ingevoerd wordt wat er na veel spitwerk aan het eind van de studie ook weer uit komt rollen: seculiere zingeving hoeft nog niet zo slecht te zijn, als zij zich maar niet te ver verwijderd van godsdienstige zingeving.

Het tweede boekje is een uitwerking van de lezing die Stoker hield ter gelegenheid van de oprichting van het Paul Tillich Genootschap op 28 oktober 1993. Voor deze gelegenheid

heeft Stoker nog eens zijn licht opgestoken bij Tillich, maar inhoudelijk levert dit geen nieuwe gezichtspunten op en worden vooral enkele kerngedachten uit de grotere studie samengevat.

Marcel Sarot

(748 woorden)